

המשורר הגודח

(דבריו לזכרו לספר שיריו של ח. לנסקי)

בהמית-לב מוגש לקהל הקוראים ספר שיריו של המשורר המודח לארץ גזירה, ילד שעשייתה של המוות העברית על נהר נבה ועל גתרות סיביר. בת-שירתו, בריכת התן והקסם, היא אחר הניצנים, הצצים בנם על מלחת קרקענו ועומדים כלבלובם חרף כל רוח בעולם. במקום חרפה גדלה ופרחה ובמקום המשפט הוסיפה לת ולשד, פרשת חייו ופרשת יצירתו של המשורר הצעיר לימים טוסיפות זו לזו לזית פליאה. קבל דו-חות זעם הנושבות מכאן, רוח קלת כנף ומשיבת נפש מנשבת מכאן. מרודות גורל וחמדת שירה חברו לו יחדיו. נעים ומירות מצעורי ישראל התיצב מול גלית שבמלכויות ובפיו שירו הצור-הל בשפת העברים. וגם כשהודח המשורר בידי הענק ל"צפוננו של עולם", עוד משם, מכנף הארץ, שמענו את זמירותיו. כבד הנמל אשר שם על שכי-מו הגורל העברי, אך השירה העברית תכלענו לו לזר.

קודם שגרון, "לשנות טלמול וטורח"

ניכרו במערכי שירתו שני מרכיבים, אשר סביב להם נמתחו הוטיישיר מרד-בים. האחד, שצינורותיו לא חדלו להשקות את הליריקה שלו, היא העיריה היהודית שמעבר לגבולות, קן הילדות והשחרות, אשר משם יפצה הזכרונות ולשם יפכו רחמי הלב. מנין השירים הראשונים שבספר מלאים המיות העקיר רח מקרקע המכורה, המשתלבת באמיר-רתי-שלום לימי הנוער. בשירים אלה יד העצב הלירי על העליונה. "הבית שטם, הבית עוזב / ומי שנוד לא ישוב" — זוהי תחנת העצבות בלב הנודד, אשר לא שטט כדרכי-נוד את מנלת יחשו. אל גוף השחר, אל עירו הנדחת המה לבו והמה שירו. אולם למקור תלויות אחרות היתה לו קרית פטר, שהפכה זירה לסערת אוקטובר ולרעיונות שבאו בעקבה. מראותיה של עיר זו הניעו את מכהולו ולא את מיתריו וחליפותיה עוררו את הגותו. שירו הללו הן תגוד בות-נפש שיש בהן מהטלת התזיונות על מאזנים וממתיחת דינים. הותם מקום וזמן על השירים, אך לא רוח המקום והזמן. המשורר רואה את דעי-קתן של מרודות המרד. מול מאדים החג על האופק הוא בעיניו "סנדק

הרוד וקברנו", הוא שהכשיר את בואה והוא שיכשיר את צאתה של תקופה. צאצא הורשותיה של ליטא לא סגר לאילול המתכת. נהי ומרי עולים משירי התעשייה שלו. קצהו האחד של מרי זה נעוץ בנסיון יום יום של המשורר הפועל וקצהו האחר עולה לחזון הפרץ והשצה של "ספכטיון התעשייה", הגורף את חוף השבת. ספל השבת משתמע פה לכמה פנים, אך כולם נשקפים אל השבת של זכרי הילדות, אשר הסד תלקותה ספעטת את שירו בכל העיד-נים. המיה זו לובשת נון של קום ועשה בשיר "נרות", אשר נכתב בתורת מבוא לפואימה על שפינוזה שריחפה לפני המשורר. בעל השיר יודע כי לא הוא השליח לעמוד בפרץ: "חלי כסות בכנף אדרת על שלחבתו של נר שבת?" ואף-על-פי-כן קמים לפניו יהודי הרך רות ומבקשים על נפש השבת הנוועת. הקול קול נבכים, קול בית סבא, קול העיריה היהודית שהוא נושא עטו בתוך הכרך המתנקש בנפשה, בתוך הזמן אשר קם עליה לבלעה. כך משתל-בות שתי קצותיו של מרוד השירים הקרוי "מולדת ונרודים" ואשר זמנה כאמור, עד לתקופת המאסר. וזנה אנו מניעים לאותו גוש השיר-ים, אשר נכתבו לאחר אבדן החופש, ועליהם מתנוסס השם "שנות טלמול וטורח". מעטים הם השירים המסתיים ספורשות על גורל בותכם, אך גם באלה

לא הפך המשורר את גורלו לתנא, לא התחיל מתעטף באיצטלא של גבורי רוח. לנטילת השם ומשיכת הור של הירואיקה אין זכר, כדרך שאין בכלל אצלו פוזח והתרברבות. כן אין גם שועת אסיר בוסעת מבין כתלי שיריו, סד האסירים הפיק מנבלו רק מספר צלילים אלגיים ואף לא צליל נואש אחד. דוהו של המשורר לא נשבר, שירו לא נתקרה אדרבה, הוא הוסיף צליל לות זוהרת, באילו ספג אל תוכו את צהור שלגי סיביר, וכנגד פלג הענמיר סות יורדים לעתים גם רביבי חדות. גם זכרי ילדות מן המטרא ומן החדר באים ומתרפקים עליו למראותיו של גוף הצר פון. מצויים אצלו בתקופה זו שירי טבע, שאינם משמשים אחיזה להלכיי נפש במקודם, כי אם רצופים רחשים של הרגשת-עולם. בעד פסת היקום הוא מתחיל לחוש את חיי היקום. חותם בראשית אשר לטבע הסיבירי פעל אה פעולתו. פרשת סיביר לא העלתה מרכו חדש בשירתו, אך הביאה סימני בגרות חדשה. שן של בינה התלה צומחת לו כאן. אולם לראבת הלב חדל עתה קול שירו להניע אלינו. האחרון שביודי-נו — משנת תרצ"ח — הוא השיר Requiem אף הוא שיר "זכור" לנשי-סת השבת שנסתלקה! בשאר יצירותיו שבספר אנו חוזרים אל תקופתו הלנינגראדית. הפואימות הן הרחב-המצע בתוך שני מעגלי שיר

הן הקורטות -- הקטן והרחים של ארץ
הזכרונות, הגרול והמרתיע של ארץ
התווה הגדולה והנאה שבפואימות --
היא "ליטא" -- זוהי מולדת בלי
נדודים, זהו מסע פיוטי אל ימי הילי
דות, אל בית סבא, אל השבת בבית
סבא. התרומים הם חמודי קצב ונאמני
חרט ועליוי משובה, כאילו חוגג
המשורר את חג שיבתו אל נוף השחר.
במלאכת השיר היה לו פה לעינים הרר
טן בחרוזים "יבגני אוניגין" של
פושקין. זוהי אותה השפעה מחזיקה
ברכה, שאינה משעבדת אלא קוראה
לדור לכוהות גלומים, בהראותה להם
את אפיסת הנכון. כן הית רוחו של
פושקין עם משוררנו הצעיר לעתותי
בשירה להרחיקו טעם המודרניזם היסוד
על מתיחת קווידימוי מתמיהים בין דבי
רים דחוקים. בכמה משיריו הסיביריים
נתנה התקרבותו לפושקין את טובי אור
תותיה. אולם במקום שפושקין היה לו
לרב לא בהכמת השיר אלא גם בתכנים
ובנושאים, לא הביא פגע זה אותה
הברכה. טסוג זה היא הפואימה "דילי
טור", שצירה הוא אותו "פרש הנהרי
שת" אשר בלניגרד העיר, הרבוב על
סוס שוטף גידו שלוחה אל חלל המרחב.
אגדרטה זו, המסמלת את שליחתו
ההיסטורית של פטר, נסמכה בפואימה
לתקופה הסובייטית והיד השלוחה של
הריפורטטור ניתנה סמל להצבעה ולמלי-
שינות. כניסתו של המחבר לספירתו

של פושקין גורעת מערכה של יצירותי
עלומים זו, שגלומים בה הרבה כוח
ואימפרסיה שירית. אולם כמה מנכר
את הלב יש בעצם העלילה, שגבורה
הוא אחד מצעירי ישראל אשר נקלע
למערכולת הרוסית, ודמיונו מתעתעו
כי היר השלוחה מסגירה אותו לרשות!
בראשיתה של פואימה זו, שנכתבה
בשנת 1930, ספתיעות עתה השורות
על האחים הנדונים לעבודת פרך בערי
בות הקרת של סיביר. אכן, "אף על גב
דאיהו לא חזי, מזליה חזי" -- ב"שער
הגלב" חוזרים ונמתחים קוי שילוב
בין פטר והמהפכה הרוסית. ההומור
שבאהבה אשר ב"ליטא", האותו בדבי
רים "ביר קלה, שאין עמה לחץ, אך
צמודה היטב, הפך כאן לטירה המני
פה ידה אך אינה מצמידה אותה אל
גופי הדברים. בין חרוזיה מרפרפת רוי
הו של חיינה, שגם הוא אחד מרכותיו
של לנסקי, הטמפרמנט השירי מושכהו
בפעם בפעם אל גירחזיון של הזמן
ותמודותיו, אולם דוקא כאן, במלכות
הדרמטיות הגדולה, אורב לו רוח הפילי
טון הפיוטי. לעליה אמנותית חדשה
מגיע המשורר בשלש הפלדות הקטנות,
המצויינות כולן, זו ברויתה הפיוטית,
זו במתח צמצומה וזו בחין קצבה.
בשתיים הראשונות, שתוכן פלתי מציר
אות ועומים מימי ההפכה, יש פשוט
יצירת סוג חדש של פלדה.

עוד -- שחלקו מופיעים למפורים
בכתבי עת שונים התבלטו שיריו ברע
ננותם הרבה. ביאליק ז"ל כתב לו בשנת
תרצ"ב על צרור שירים שהיו תהת
ידו: "ריח טוב ומתוק גורח מהם. יישר
כוחך. זה ימים רבים לא טעמתי טעם
"בית-אבא" בשירים עבריים. זאת
הפעם. דרכו רגלי שוב על פני דשא,
ולא על מדרכות מסודרות אכן" ("אני
רות ביאליק", כרך ה'). עתה, בהאספם
יחד בספר, קם ונצב לפנינו משורר,
המתחזר את קסם השיר אשר ביקש
להסתלק מבני דורו.
הגבוהים, העמוקים בקולות השירה
אינם קולותיו. אין הוא כובש תהר
טים, אך מוליך שבי, יש בשיריו מתח
דת ריצתם של פלגי אכיב בנאיות, של
עופר האילום על הגבעות. כפרש קל
הוא מניע לכל מחוז בלי יגיעה. שירו
בלתי צפוי, בלתי אתו כחוט-שגרה, אך
תוך כרי יציאתו מרחק הפתיעה הוא
נהפך לדבר טבע, כעשוי בידי שמים.
השיר נולד בנשיקה זחי בנשיקה, לא
בעל כרחו, כאצל החדשנים, לא דרך
פשיטא, כאצל הפשטנים. הוא פיוטי
וחיוני כאחד. מיצים חיים מפלחים
ברחטיו, טעמו כנשען על רחישת פה,
על ניע שפתים ותר אחרי אוון בלי
חציצה. לא פסוק ולא צל פסוק סאחרי
גבו, אך לא נפסד בו שום תו מצלם
דמותה של שפתנו בת-המקורות. אר
שת עברית ללא פגם, ללא הטיה וללא

הרושת-התודוש, וחיות קה וגמישות
ורוב חן.

שירתו אינה יונקת מהפשטה ואינה
נוהרת אליה. זהו משורר שיתדותיו
בעולם המוחש. פה אפיקי שירו ופה גם
תוצאותיו. בטבע, כנוף הוא נצב לא
נוכח תקווונות האדירים, המכריעים
את האדם, כי אם נוכח אותם החזיר
נות אשר זיקה אינטימית לנו אליהם.
"המעצמות הגדולות" של הטבע לא
נכנסו לשירו. הוא בורה מתוכן את
התופעה היחידה, את העצם הנפרד,
כגון עוף לילה מתוך מלכות הלילה. גם
בשיריו הסיביריים קיים האילן, הנחל,
האגם, ולא עצמת טבע ונוף. אין הוא
מתפעם מתירת היש או משנב היש, כי
אם סמוד על היש ושר בעולם ככתוך
שלו.

בשירתו אין פריץ, אין קרעים וריסור
קים. יד התהפכות לא היתה בנפש
השיר והשר, לא הטילה בהם מתעתר
עיה. פה שלטון ההרמוניה, ישובם של
ניבים וצלילים, החיים סותרים והשיר
טיישב, רוחו של המשורר נוער ברוחין
וביום רע הוא מיטיב את מיתריו. זה
גדרו: לא לתנות כי אם לשיר. תוך
שדקת רוח צפון הוא מזעיק אליו את
זמירי שפתנו, בת הקדם והדרום. מי
יתן והתזורהו הצפון משביו אל מער
כותינו. על כנפי רוח דרוסית תבואנו
נא ברכת רע מארץ העברים.